

Oskar Krejčí – český politolog, analytik, univerzitní profesor, autor sedemnástich knih a přibližně tisíce študií a článků. V současnosti působí jako prorektor Vysoké školy mezinárodních a veřejných vztahů v Praze, rovnako aj na Ústave politických vied Slovenskej akadémie vied. Medzi najvýznamnejšie knihy patrí bezpochyby už tretie vydanie Mezinárodní politiky, Kniha o volbách alebo Geopolitika stredoeurópskeho priestoru. Redakcia mepoforum.sk mu položila niekoľko otázok (nielen) na tému súčasného usporiadania svetového politického systému.

Dá sa súčasný svetový politický systém stále vnímať ako unipolárny?

Spojené státy jsou stále hegemonem. Mají nejmohutnější ekonomiku, jsou nejdůležitějším ohniskem inovací, produkují politické ideje ospravedlňující elitám současné uspořádané a hollywoodské či internetové sny pro veřejnost. Zároveň se USA ze 46 % podílí na světových vojenských výdajích. Pro srovnání: v případě Číny se jedná přibližně o čtyřprocentní podíl, u Ruska je to ještě o jeden procentní bod méně. Na tento fiskální rok počítá rozpočet USA se 75,1 miliardy dolarů na výzkum, vývoj, testy a hodnocení nových zbraňových systémů. To je částka, které podle SIPRI nedosahuje celý vojenský rozpočet žádaného státu, kromě USA. Navíc Spojené státy mají přibližně 830 vojenských základen po celém světě, což v řádech přesahuje počty zahraničních základen jiných států.

Jenže... Unilaterální politika prezidenta Bushe je v oficiální doktríně USA spojena s ideou preventivní války vůči hrozbám, které se ještě nestaly reálnými. To, plus akce jako bombardování Jugoslávie či invaze do Iráku, vede ke sjednocování států, které nejsou k Washingtonu tak či onak smluvně přivázané. Nejvýrazněji se to projevuje na vzniku Šanghajské organizace spolupráce a růstu aktivity Organizace smlouvy o kolektivní bezpečnosti. Obrovské zbrojní výdaje Spojených států, které nejsou vyvolány věcnou politickou potřebou, ale zájmy určitých skupin, vedou k dalšímu zadlužování USA – a dnes celkový vnitřní dluh Spojených států již přesahuje devět bilionů dolarů. Klesá hodnota dolaru a jeho význam jako světového platidla a rezervy. V muslimském světě narůstá odpor vůči USA geometrickou řadou. Intervence v Iráku ukazuje, že přes všechna vynikající analytická centra, jimiž se mohou Spojené státy chlubit, Bílý dům často řeší problémy tak, že z nich vyrábí problémy větší.

Shrnuto a podtrženo: Spojené státy zůstávají hegemonem, ale chyby současné republikánské administrativy vážně oslabují jejich postavení.

Aká je pozícia Ruska v ňom? Aká je prognóza zmeny postavenia Ruskej federácie vo svetovom politickom systéme?

Po rozpadu Sovětského svazu se z Ruska stala regionální mocnost, které díky jelcinovské politice hrozilo další štěpení. Osobně jsem se domníval, že v případě lepšího vedení se bude Rusko vzpamatovávat přibližně patnáct let. Ukazuje se, že mu stačilo čtyři až šest let k tomu, aby položilo základy ozdravných tendencí.

Rusko nadále zůstává regionální mocností, ovšem zcela unikátní regionální velmocí. Teritoriálně se dotýká všech nejcitlivějších částí světa – Pacifiku, muslimského jihu, Evropy – a má druhý nejrozsáhlejší kosmický program. Zastavil se rozval ruské armády a její strategické síly ožily – podle dostupných údajů jsou schopné druhého úderu. Do Středozemního moře vplula ruská letadlová loď.

Ruská ekonomika roste. Rusko má vynikající vědecký potenciál. Při lineárním vývoji se během dvou dekád Rusko stane ekonomicky nejsilnějším státem Evropy. Jestliže světový HDP vzrostl za posledních devět let o 46,4 %, HDP Ruska za toto období stoupl o 80 %; podle předběžných údajů byl v roce 2007 světový přírůstek HDP 5,4 %, ruský činil 7,6 % (čínský ovšem 11,5 %). Přímé zahraniční investice do ruské ekonomiky se v roce 2007 zdvojnásobily. Ruské devizové rezervy činí 476,4 miliard dolarů, což je nárůst o 56,8 % za rok 2007. Po Číně a Japonsku jsou to třetí největší rezervy na světě. Samozřejmě, že růst rezerv je spojen především s růstem cen ropy a plynu. Je ale znát snaha jak snížit závislost vývozu na těchto komoditách, tak i energetickou náročnost výroby v Rusku. Obrovským problémem ale zůstává sociální a regionální diferenciace. Letošní rok byl v Rusku vyhlášen rokem rodiny, což je součást snahy zastavit hrozivý demografický propad.

Ne všichni jsou z tohoto vývoje nadšeni. Kritika současného Ruska začala v okamžiku, kdy stát začal aktivně vstupovat do ekonomiky. Tehdy se začalo hovořit o konci demokracie v této zemi. Ve chvíli, kdy majitelé takových firem jako Chevron ztratily možnost ovládnout sibiřské bohatství, začaly think-tanky typu Freedom House psát, že v Rusku je nesvoboda – zatímco podle téhož pracoviště je Afganistan polosvobodný... Eskalovala i snaha roztáhnout americké základny a NATO co nejbližší k Ruským hranicím. To vše doprovází výstavba Národní protiraketové obrany USA, které může být použita i proti Rusku.

Záleží především na Washingtonu a potažmo na Bruselu či Londýnu, zda nárůst počtu konfliktních zón s Ruskem bude pokračovat. Pokládat za úspěch, že vytlačíme Rusko na východ, je prostě nesmysl: východ už dávno není zbídačelá periferie. Rusko na východě nezchudne. Z Pacifiku se stává geopolitické těžiště světa. Jestli se Rusko otočí východním směrem, bude to naše prohra, ne prohra Moskvy. Za pár let bude Evropská unie potřebovat Rusko víc, než ono potřebuje Unii.

Zároveň bychom neměli zapomínat, že ruský kupec býval kdysi pojem. Dnes je Rusko kapitalistický stát a jeho podnikatele (nemluvě migranty za prací) zastavit nelze – a už vůbec ne výstavbou vojenských základen.

Má zmysel budovať samostatnú európsku bezpečnostnú a obrannú politiku v situácii, keď väčšina členských krajín EÚ je aj členom NATO?

V této chvíli je zcela zbytečné vytvářet vojenské instituce EU. Unie není nikým ohrožená a NATO funguje. Vojenské orgány EU by se nutně překrývaly s orgány NATO, což by vedlo k organizačnímu zmatku a dalšímu plýtvání zdroji. Plýtvání, kterého je už tak ve vojenských programech evropských zemí a USA neuvěřitelně mnoho.

Spojení evropské a severoamerické bezpečnosti není sice nutné, ale je zatím výhodné. Otázkou pro budoucnost je, jaký bude další vývoj NATO. Každé rozšiřování snižuje jeho akceschopnost. Zároveň unilaterální politika USA využívá Alianci jen jako servis pro své cíle. Bude-li to tak pokračovat dál, ztratí NATO životaschopnost. Jestliže bude Washington i nadále opírat svoji snahu o udržení hegemonistického postavení především o vojenskou sílu, nejenže podlomí svoji ekonomiku, ale také zatáhne Evropu do dalších nežádoucích konfliktů.

Ktorú udalosť medzinárodno-politického diania za rok 2007 by ste označili ako udalosť roka a prečo?

Návrat Ruska do světové politiky. Rusko již v této politice sice několik let bylo, ale Západ to zaregistroval až po projevu Vladimira Putina na mnichovské bezpečnostní konferenci. Od té chvíle se velmocenské karty rozdávají nově.

Možná ale nejvýznamnější událostí bylo právě to, že Západ opět reagoval na strategické změny s velkým zpožděním. A děje se tak nejen ve vztahu k Rusku. Připomeňme jen, že podle statistik OSN jsme v roce 1900, kdy Evropa byla geopolitickým jádrem planety, tvořili Evropané 24,7 % světového obyvatelstva – a v roce 2050 nás bude sedm procent (Severoameričanů něco přes čtyři procenta). O etnickém složení obyvatelstva Evropy a USA v roce 1900 a dnes nemluvě. Máme před sebou pouze několik desetiletí na to, abychom světu dokázali, že nejsme pouze potomci barbarských kolonizátorů. Abychom ukázali, že se naše politika neopírá o hrubou sílu, ale o kulturu a úctu k mezinárodnímu právu.

Zatím se zdá se, že v tomto směru selžeme. A nejde jen o nezdravou zálibu některých politiků házet bomby tu na farmaceutické továrny poblíž Chartúm, jindy na Bělehrad, tu zase na Bagdád, nebo na Bejrút. Obliba řešit problémy vojenskou silou vyplývá z primitivního myšlení a bezbrannosti ostatních hráčů v globálním světě. Jenže to druhé je pouze dočasné. Už teď je velkou otázkou, zda výrazný růst podílu států BRIC – Brazílie, Rusko, Indie a Čína – na světové ekonomice nepovede k ochrannářským opatřením Západu, k vytváření bariér globalizačním procesům. A ke konfrontaci.

Západ urychleně potřebuje politiky nového typu. Ve Washingtonu, Bruselu či v Praze je ale zatím nevidím.

Ďakujeme pekne.

Rozhovor byl uveřejněn na stránkách **Mepofórum** – fórum pre mezinárodnú politiku dne 21. ledna 2008.